

ВЗАЄМОКОНТРОЛЬ СФОРМОВАНOSTI КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті обґрунтовано необхідність використання взаємоконтролю для перевірки сформованості компетентності в монологічному мовленні студентів першого курсу, майбутніх учителів. Визначено поняття взаємоконтролю, охарактеризовано переваги та труднощі впровадження його у освітній процес, розглянуто види та форми взаємоконтролю, запропоновано етапи організації цього контролю для перевірки сформованості компетентності в монологічному мовленні на першому курсі підготовки майбутніх учителів. Взаємоконтроль компетентності в монологічному мовленні – вид контролю, спрямований на взаємні перевірку, аналіз, корекцію та оцінку сформованості компетентності в монологічному мовленні. До основних труднощів використання взаємоконтролю для перевірки сформованості компетентності в монологічному мовленні належать об'ємність монологічних висловлювання, широкий спектр критеріїв оцінювання, несформованість умінь здійснення взаємоконтролю, а також недостатньо розвинені індивідуально-психологічні особливості студентів. Перевагами є: додаткове тренування в спілкуванні, розуміння критеріїв оцінювання монологів, скорочення часу на контроль з боку викладача та охоплення всіх студентів, розвиток вмінь самоконтролю та професійних умінь. Основними видами взаємоконтролю компетентності в монологічному мовленні на першому курсі є поточний та рубіжний взаємоконтроль, який може здійснюватись у парній чи груповій формах з усним чи письмовим відгуком перевіряючого (перевіряючих). Впровадження взаємоконтролю в освітній процес передбачає три етапи: підготовчий, на якому відбувається ознайомлення студентів з видами, формами, засобами, прийомами взаємоконтролю, типами монологів, критеріями їх оцінювання та тренування у його здійсненні; основний, що передбачає практику у здійсненні взаємоконтролю компетентності в монологічному мовленні; завершальний, де відбувається обговорення проведеного взаємоконтролю.

Ключові слова: взаємоконтроль; компетентність в монологічному мовленні; майбутні учителі.

Стельмах Діана Александровна,
аспірант,
Киевский национальный лингвистический университет,
distelmah@gmail.com

ВЗАИМОКОНТРОЛЬ СФОРМИРОВАННОСТИ КОМПЕТЕНТНОСТИ В МОНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье обоснована необходимость использования взаимоконтроля для проверки сформированности компетентности в монологической речи студентов первого курса, будущих учителей. Определено понятие взаимоконтроля, описаны преимущества и трудности внедрения его в образовательный процесс, рассмотрены виды и формы взаимоконтроля, предложены этапы организации этого контроля для проверки сформированности компетентности в монологической речи на первом курсе подготовки будущих учителей. Взаимоконтроль компетентности в монологической речи – вид контроля, направленный на взаимные проверки, анализ, коррекцию и оценку сформированности компетентности в монологической речи. К основным трудностям использования взаимоконтроля для проверки монологической речи принадлежат объемность монологических высказываний, широкий спектр критериев оценивания, несформированность умений осуществления взаимоконтроля, а также недостаточно

развитые индивидуально-психологические особенности студентов. К преимуществам относим: дополнительная тренировка в общении, понимание критериев оценивания монологов, сокращение времени на контроль со стороны преподавателя и охват всех студентов, развитие умений самоконтроля и профессиональных умений. Основными видами взаимоконтроля компетентности в монологической речи на первом курсе есть текущий и рубежный взаимоконтроль, который может осуществляться в парной или групповой форме, с устным или письменным отзывом проверяющего (проверяющих). Внедрение взаимоконтроля в образовательный процесс предполагает три этапа: ознакомительный, на котором осуществляется ознакомление студентов с видами, формами, средствами, приемами взаимоконтроля, типами монологов, критериями их оценивания и тренировка в его осуществлении; основной, который предполагает практику в осуществлении взаимоконтроля компетентности в монологической речи; заключительный, где происходит обсуждение проведенного взаимоконтроля.

Ключевые слова: взаимоконтроль; компетентность в монологической речи; будущие учителя.

Stelmakh, Diana,
a post graduate,
Kyiv National Linguistic University,
distelmah@gmail.com

PEER ASSESSMENT OF THE MONOLOGUE SPEECH COMPETENCE OF THE PRE-SERVICE TEACHERS OF ENGLISH

The article proves the necessity of using peer assessment for checking the monologue speech competence of the 1st year students, pre-service teachers of English. The definition of the peer assessment has been given, the advantages and difficulties of implementation of this kind of assessment into educational process have been described, the kinds and forms of peer assessment have been distinguished, stages for checking the monologue speech competence of the 1st year students, pre-service teachers have been suggested. Peer assessment is a kind of assessment focused on peer checking, analysis, correction and grading of the monologue speech competence. The main difficulties of using peer assessment of the monologue speech competence relate to the size of the monologue speech, wide range of the assessment criteria, lack of peer assessment skills and individual psychological abilities not developed enough. The main advantages are: extra training in communication, understanding the monologues assessment criteria, reduction of the time spent on teacher's assessment and engagement of all the students, development of self assessment and professional skills. The most appropriate kinds of peer assessment of the monologue speech competence in the 1st year of studying are formative assessment and summative assessment at the end of the topic which can be done in pairs or groups, with oral or written feedback). Implementation of the peer assessment into educational process contemplates three stages: introduction, basic and final. In the introduction stage students get familiar with peer assessment kinds, forms, means and tasks, types of the monologues, criteria of the monologues assessment and train performing such assessment. Basic stage suggests the practice of peer assessment. In the final stage the results of peer assessment are discussed.

Key words: peer assessment; monologue speech competence; future teachers.

Постановка проблеми. Основні сучасні підходи до підготовки майбутнього учителя іноземних мов (ІМ) вимагають від студента більшої самостійності та активної участі у освітньому процесі. Важливим елементом такої підготовки є система контролю. Проте, якщо методика навчання студентів вже переорієнтувалася на нові сучасні вимоги, методика контролю та оцінювання залишається, здебільшого, у руках викладача. Це стосується і перевірки рівня сформованості монологічного мовлення (ММ) майбутніх учителів, яке є традиційним під час здійснення рубіжного та підсумкового контролю. Таким чином, виникає суперечність між вимогами компетентнісного, особистісно-діяльнісного (комунікативно - діяльнісного), рівневого та рефлексивного підходів до формування компетентності в монологічному мовленні та незалученням студентів до контролю та оцінювання цієї компетентності. Вирішення порушеної проблеми на першому курсі підготовки майбутніх учителів вбачаємо у застосуванні взаємоконтролю (ВК).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково – методичної літератури дозволяє стверджувати, що проблема ВК є мало розробленою у вітчизняній методиці викладання ІМ. До дисертаційних досліджень, присвячених ВК, відносимо роботи Г. Ф. Кривчикової, що розробила методику взаємоаналізу та взаємоперевірки творчих письмових робіт майбутніх учителів, та Я. А. Крапчатової, яка дослідила самоконтроль та взаємоконтроль аудитивної компетентності майбутніх філологів. Багато педагогів та методистів розглядає ВК, як перехідний етап до самоконтролю (Бочарова О. П., Габєєва Л. І., Городецька О. Я., Рогова Н. О. та ін.) і лише серед зарубіжних досліджень знаходимо деякі, що розкривають проблеми ВК усного мовлення (S. H. Joo, O. H. Ali Mahfood, A. M. Nejad, P. Yinjaogen and Th.Chiramanne та ін.).

Таким чином, **метою** статті є дати визначення взаємоконтролю компетентності в монологічному мовленні (КММ), з'ясувати можливі переваги та недоліки такого контролю, його види, форми та особливості організації такого контролю для перевірки сформованості КММ.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням Т. П. Леонтьєвої (наводимо у власному перекладі), ВК – це вид контролю спрямований на взаємну перевірку та оцінку якості виконання того чи іншого завдання, який передбачає формування навичок та вмінь (Леонтьєва, 2015). Відповідно під ВКММ розуміємо вид контролю, спрямований на взаємні перевірку, аналіз, корекцію та оцінку сформованості компетентності в монологічному мовленні.

Питання щодо застосування ВК для перевірки усномовленневих вмінь спричинило значні дискусії серед науковців. S. H. Joo підсумовують труднощі, які можуть виникнути у студентів під час ВК говоріння, вказавши на обмежену сформованість їх компетентності, відсутність анонімності під час взаємооцінювання та

невідривність процесу перевірки від процесу навчання (Joo, 2016). Науковці W. Cheng та M. Warren також зазначають, що студенти почуваються невпевнено під час здійснення ВК (Cheng, 2005). Ю. Лавриш, слідом за J. A. Ross, стверджує, що студенти здатні завищувати оцінки внаслідок нерозуміння критеріїв або через незнання тим самим, занижуючи стандарти іншомовної освіти (Лавриш, 2016). Використання ВК для перевірки компетентності в ММ теж має певні труднощі. До них, зокрема, відносимо ті, що пов'язані зі складністю цього виду мовленнєвої діяльності, під час контролю якого треба враховувати зміст і форму висловлювання, його кількісні та якісні показники, відповідно аналізуючи широкий спектр критеріїв. Крім того, процес ВК КММ потребує попередньої підготовки з метою ознайомлення студентів з основними методичними поняттями ВК: цілями, засобами, прийомами, критеріями, а відповідно супроводжується додатковим навантаженням, як на викладачів так і на студентів. До труднощів, пов'язаних з індивідуально-психологічними особливостями тих, хто навчається, належать різний рівень володіння КММ, особливості пам'яті, уваги, здатність концентруватися та рівень розвитку комунікативних здібностей, від яких залежить об'єктивність ВК монологічних висловлювань. Вважаємо, що труднощі ВК ММ можна мінімізувати правильною організацією та тренуванням студентів у здійсненні такого контролю.

Не зважаючи на вказані недоліки, ВК має численні переваги у навчальному процесі. Аналіз праць Я. А. Крапчатової, Ю. Лавриш, О. Чапаєвої, W. Chenga M. Warren, M. Wride, T. Yinjaogen та Th. Chiramanne дозволив нам сформулювати ті, що стосуються перевірки КММ. Розглянемо їх детальніше.

Як зазначала М. Є. Брейгіна, «будь-яке контрольне завдання тренує тих, хто навчається у певному виді діяльності» (Брейгіна, 1991, 24). ВК КММ це додаткова практика у спілкуванні. Так аналізуючи відповідь товариша, перевіряючий має надати йому певний “feedback”, а отже продукує монолог-повідомлення чи монолог-міркування. Той, кого перевіряють, створює монолог відповідно заданій комунікативній ситуації. Якщо це груповий ВК, то можуть виникнути певні дискусії, де студент також має висловити свою думку.

До переваг ВК для ММ відносимо розуміння студентами критеріїв, за якими оцінюються монологи, адже перед тим, як приступати до ВК, викладач має обговорити ті показники, які демонструють сформованість КММ, з'ясувати наскільки вони зрозумілі студентам. Знання критеріїв допомагає також спокійно сприймати оцінку ММ, яку дає викладач.

Монологічне висловлювання – це значний за своїм обсягом вид мовленнєвої діяльності, перевірка якого потребує часових затрат. ВК допомагає не лише скоротити час на контроль, задіяти всіх присутніх в аудиторії, а й за словами M. Wride «звільняє час на інші аспекти викладання» (Wride, 2015, 9).

Як уже згадувалося вище, багатьма вченими ВК розглядається, як перехідний етап до самоконтролю. Так, Н. А. Роговая та О. Я. Городецька вважають, що «тривале використання ВК позитивно впливає на становлення самоконтролю» (Роговая, 2015, 120). Вміння самоконтролю є важливим як під час підготовленого ММ, адже виступ, презентація, доповідь потребують тривалої корекції та доопрацювання, так і під час не підготовленого ММ, в якому самоконтроль дозволяє уникати помилок чи виправляти їх під час висловлювання. Слідом за В. А. Бондаренком погоджуємося, що доцільно використовувати трирівневу структуру самоконтролю, тобто поступовий перехід від жорсткого управління викладачем до порівняно – жорсткого, на якому взаємодіють контроль викладача та ВК, і до гнучкого управління, де, здебільшого, використовується самоконтроль (Бондаренко, 2018). На першому курсі навчання майбутніх учителів вважаємо доцільним поєднання контролю викладача із ВК КММ та поступовим залученням самоконтролю на пізніших етапах.

Вагомою перевагою ВК КММ є також розвиток професійної компетентності майбутніх учителів. Зокрема в процесі організації ВК студенти набувають знань про цілі, функції, види, форми, засоби та прийоми ВК. Крім того, здійснення ВК КММ сприяє формуванню наступних професійних умінь майбутнього педагога:

- 1) умінь виділяти об'єкти контролю КММ;
- 2) умінь розробляти критерії та складати контрольні завдання для контролю різних типів монологів;
- 3) умінь аналізувати, фіксувати та коригувати помилки своїх партнерів;
- 4) умінь оцінювати монологи та обґрунтовувати свою оцінку;
- 5) умінь планувати, організовувати та реалізовувати різні форми та види ВК КММ.

Таким чином, використання ВК КММ дозволить студентам вже з першого курсу тренувати свої професійні вміння та застосовувати їх у практичній діяльності.

Всі вищенаведені переваги ВК КММ засвідчують необхідність його використання у освітньому процесі. Розглянемо, які види ВК КММ краще застосовувати на першому курсі навчання майбутніх учителів. Так, залежно від завдань контролю на різних етапах навчання методисти виокремлюють такі види: *попередній, поточний, рубіжний (тематичний), підсумковий* (Ніколаєва, 2013; Вітвицька, 2006; Конишева, 2004).

Попередній контроль має на меті перевірити вихідний рівень володіння КММ. Очевидно що на момент вступу студенти ще не володіють необхідними навичками та вміннями здійснення контрольної діяльності, тому *попередній ВК КММ* на першому курсі є неможливим. *Поточний* контроль КММ дозволяє викладачу відслідковувати наскільки успішним є розвиток навичок та умінь КММ у межах певної теми. Вважаємо, що саме цей вид контролю дає широкі можливості для застосування ВК. *Поточний ВК КММ* дозволяє регулярно від-

працьовувати не лише навички та вміння монологічно-го висловлювання, а й контроль-оцінювальні вміння студентів, знайомить їх з критеріями оцінювання різних компонентів КММ, мотивує студентів до покращення своїх результатів. *Рубіжний (тематичний) ВК*, що передбачає взаємоперевірку КММ в кінці роботи над темою, може здійснюватися студентами лише за умов достатньої сформованості умінь контроль-оцінювальної діяльності та під наглядом викладача. *Підсумковий контроль* здійснюється в кінці семестру чи навчального року і, на нашу думку, не підлягає ВК, оскільки передбачає комплексну перевірку та оцінювання іншомовної комунікативної компетентності.

Види ВК реалізуються у різних його формах. Так, за формою організації ВК КММ може бути *парним*, якщо має місце взаємна перевірка або *груповим*, якщо монологічне мовлення перевіряється кількома студентами одночасно. І *парна*, і *групова* форми можуть використовуватись, як під час поточного, так і рубіжного ВК КММ. За характером оформлення відповіді перевіряючого ВК КММ буде здебільшого усним, але, у разі використання анонімного групового ВК КММ чи відстроченого ВКММ, студент може отримати і письмовий «фідбек».

Успішність впровадження ВК КММ у освітній процес значною мірою залежить від правильної його організації. Так, більшість дослідників (S.H. Joo, Y. Musfirah, P. Yinjaroen, Th. Chiramanne) вважають, що ВК потребує тривалого тренування під наглядом викладача, розробки критеріїв та попереднього ознайомлення студентів з ними. Я. А. Крапчатова, Y. Musfirah, J. Peng та інші дослідники рекомендують впроваджувати ВК у три фази. Погоджуючись з ними, виокремлюємо 3 етапи ВК КММ: *підготовчий, основний та завершальний*. Метою *підготовчого* етапу є ознайомлення студентів з поняттям ВК КММ, його видами, формами, засобами та прийомами; ознайомлення студентів з різними типами монологічних висловлювань; розробка критеріїв для різних типів монологів, пояснення їх студентам, розробка листів ВК; тренування у здійсненні контролю монологів. На *основному* етапі студенти здійснюють ВК різних монологічних висловлювань своїх товаришів, при чому викладач відслідковує правильність проведення процедури ВК (наявність записувального обладнання, дотримання ліміту часу, тощо), об'єктивність, толерантність та достатність оціночних коментарів та оцінки студентів, допомагає студентам у разі виникнення труднощів під час ВК КММ, мотивує до обговорення результатів, якщо хтось не погоджується з оцінкою партнера. *Завершальний* етап передбачає обговорення *основного* етапу, труднощів ВК КММ, шляхів їх подолання, передбачає рекомендації викладача студентам з метою удосконалення подальшого процесу ВК КММ. Впровадження ВК КММ саме в 3 етапи, дозволить уникнути таких недоліків, як невпевненість, нерозуміння критеріїв, необ'єктивність.

Результати дослідження та перспективи подальших розвідок. Вимоги сучасних підходів до навчання ІМ та невідповідність їм існуючої системи контролю КММ дозволила припустити, що одним з шляхів вирішення порушеної проблеми є ВК КММ. Таким чином, у статті було запропоноване визначення ВК КММ, розглянуті недоліки та переваги впровадження такого контролю в освітній процес, з'ясовані можливі види та форми ВК для перевірки монологічних висловлювань першокурсників та запропоновані етапи організації ВК КММ. **Перспективою подальших наукових розвідок** вважаємо розробку критеріїв взаємооцінювання різних типів монологів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Бондаренко, В. А. (2018). Психолого-педагогічні основи самоконтролю і його формування в процесі навчання іноземної мови. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*, 2, 190 – 196.
- Брейгина, М. Е., (1991). О контроле базового уровня обученности. *Иностранные языки в школе*, 2, 22 – 32.
- Вітвицька, С. С. (2006). *Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури*. Київ: Центр навчальної літератури.
- Городецкая, Е. Я., Роговая, Н. А. (2015). Применение взаимоконтроля в практике учебной деятельности. *Научный альманах*, 10(12), 117 – 122. doi: 10.17117/na.2015.10.02.117
- Коньшева, А. В. (2004). *Контроль результатов обучения иностранному языку*. Санкт-Петербург: КАРО, Минск: Четыре четверти.
- Леонтьева, Т. П. (Ред.). (2015). *Методика преподавания иностранного языка*. Минск: Высшая школа.
- Ніколаєва, С. (2013) Контроль у навчанні іноземних мов і культур: Засоби контролю. С. Ніколаєва (Ред.). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика*. (с.154 – 169). Київ: Ленвіт.
- Cheng, W., & Warren, M. (2005). Peer assessment of language proficiency. *Language Testing*, 22(1), 93-121.
- Joo, S. H. (2016). Self- and Peer assessment of Speaking. *Studies in Applied Linguistics & TESOL (SALT)*, 16(2). Retrieved from <http://tesolal.columbia.edu/>
- Lavrysh, Yu. (2016) Peer and Self Assessment at ESP classes: Case Study. *Advanced Education*, 6, 60 – 68. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.85351>
- Lee, Yu. J. (2017). Sharing Peer Feedback: How does It Affect Learners' Oral Presentation Skills. *Asia-pacific Journal of Multimedia Services Convergent with Art, Humanities, and Sociology*, 7(12), 307 – 322. <http://dx.doi.org/10.14257/ajmahs.2017.12.59>
- Musfirah, Yu. (2019). The Use of Peer Assessment in Speaking Skill. *English Education Journal*, 10(1), 67 – 79.
- Wride, M. (2017). *Guide to Peer Assessment*. Dublin: University of Dublin Trinity College.
- Yinjaroen, P., Chiramanee, Th.(2011). *Peer Assessment of Oral English Proficiency, The 3rd International Conference on Humanities and Social Sciences*, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.
- Bondarenko, V. A. (2018). Psykholoho-pedahohichni osnovy samokontroliu i yoho formuvannia v protsesi navchannia inozemnoi movy. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 2, 190 – 196.
- Breihyna, M. E., (1991). O kontrole bazovoho urovnia obuchennosti. *Inostrannyye yazyki v shkole*, 2, 22 – 32.
- Vitvytska, S. S. (2006). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: pidruchnyk za modulno-reitynhovoiu systemoiu navchannia dia studentiv mahistratury*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury.
- Horodetskaya, E. Ya., Rohovaya, N. A. (2015). Prymeneniye vzaimokontrolya v praktyke uchebnoi deyatel'nosti. *Nauchnyi almanakh*, 10(12), 117 – 122. doi: 10.17117/na.2015.10.02.117
- Konyshyeva, A. V. (2004). *Kontrol' rezultatov obucheniya inostrannomu yazyku*. Sankt-Peterburh: KARO, Mynsk: Chetyre chetverti.
- Leontyeva, T. P. (Red.). (2015). *Metodika prepodavaniya inostrannoho yazyka*. Minsk: Vysheishaya shkola.
- Nikolayeva, S. (2013) Kontrol' u navchanni inozemnykh mov i kul'tur: Zasoby kontrolyu. S. Nikolayeva (Red.). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka*. (s.154 – 169). Kyiv: Lenvit.
- Cheng, W., & Warren, M. (2005). Peer assessment of language proficiency. *Language Testing*, 22(1), 93-121.
- Joo, S. H. (2016). Self- and Peer assessment of Speaking. *Studies in Applied Linguistics & TESOL (SALT)*, 16(2). Retrieved from <http://tesolal.columbia.edu/>
- Lavrysh, Yu. (2016) Peer and Self Assessment at ESP classes: Case Study. *Advanced Education*, 6, 60 – 68. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.85351>
- Lee, Yu. J. (2017). Sharing Peer Feedback: How does It Affect Learners' Oral Presentation Skills. *Asia-pacific Journal of Multimedia Services Convergent with Art, Humanities, and Sociology*, 7(12), 307 – 322. <http://dx.doi.org/10.14257/ajmahs.2017.12.59>
- Musfirah, Yu. (2019). The Use of Peer Assessment in Speaking Skill. *English Education Journal*, 10(1), 67 – 79.
- Wride, M. (2017). *Guide to Peer Assessment*. Dublin: University of Dublin Trinity College.
- Yinjaroen, P., Chiramanee, Th.(2011). *Peer Assessment of Oral English Proficiency, The 3rd International Conference on Humanities and Social Sciences*, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

REFERENCES

Отримано 12.02.2020